

ALIMENTACIÓN E SELECCIÓN DE PRESAS POLO LOBO IBÉRICO NO MACIZO CENTRAL OURENSÁN

Isabel Barja Núñez*

Na Península Ibérica a dieta do lobo é moi variábel dependendo da rexión. En moitas zonas os ungulados domésticos adquiren grande importancia e tan só nunhas poucas a dieta do cánido constitúena os ungulados silvestres. Aínda que os hábitos alimenticios do lobo é o aspecto mellor coñecido da bioloxía da especie, o estudo dos factores que inflúen na selección das especies presa apenas reciben atención. É por isto polo que durante cinco anos (1998-2002) se estudaron os hábitos alimenticios da especie e os patróns de selección de presa en tres grupos que ocupaban o Macizo Central Ourenseño, unha área montañosa que inclúe o Parque Natural Os Montes do Invernadoiro. A densidade de poboación humana na área está entre as máis baixas de Galiza.

ANÁLISE DAS PRESAS CONSUMIDAS

Para coñecer os hábitos alimenticios do lobo realizáronse percorridos por pistas forestais e cortalumes da área de estudo en busca de excrementos. Cada vez que se detectaba un excremento se esmiuzaba e se recollían os ósos e pezuños que contiña e unha mostra de pelo. Os restos de ósos, pelos e pezuños foron usados para identificar as especies de mamíferos presa. Os patróns cuticulares dos pelos foron comparados cos que aparecen nos manuais de identificación dos pelos de mamíferos e cos patróns de pelos de referencia recompilados na área de estudo. Os restos de ósos foron analizados para identificar a especie e, principalmente, a idade relativa das especies presa: xuvenís (<1 ano) ou adultos (>1 ano). Os criterios considerados para asignar a clase de idade aos ungulados foron a osificación das suturas dos ósos e a presenza de dentes deciduos. No caso do xabaril a asignación da idade relativa fíxose considerando tamén a coloración da pelaxe, que no caso das crías é moi diferente á dos adultos.

ABUNDANCIA DAS ESPECIES PRESAS

Para estimar a abundancia das distintas especies de ungulados silvestres pre-

sentes na área de estudo realizáronse percorridos en vehículo todoterreo por pistas forestais nos meses de xuño e xullo. Cada vez que se observaban ungulados, rexistrábase a especie, o tamaño de grupo e a posición co GPS. Na área de estudo observáronse 225 animais. Este método asume que todas as especies son igualmente observábeis, porén o xabaril, ao ser unha

especie moi difícil de observar, a súa abundancia na área de estudo é seguramente moito maior do que se estimou.

A área de estudo ten unha densidade alta de ungulados: corzo *Capreolus capreolus*, 59,6%; cervo *Cervus elaphus*, 30,2% e xabaril *Sus scrofa*, 10,2%. As cabras e ovellas son mantidas en réxime intensivo (uns 700 individuos), mentres que as vacas e cabalos están en réxime extensivo (uns 86 individuos). Na área de estudo, tanto os ungulados silvestres como domésticos eran presas potenciais para os lobos.

ALIMENTACIÓN E SELECCIÓN DE PRESA

Durante o estudo recompiláronse restos procedentes de 593 excrementos de lobo. O 98,5% dos excrementos contiñan restos dunha soa presa e só o 1,5% contiña restos de dúas presas. En termos de biomasa, os ungulados silvestres (corzo, cervo, xabaril) constituíron a presa principal do lobo e os ungulados domésticos (ovellas e cabras), carnívoros (can, gato e teixugo) e lagomorfos (coello) estiveron escasamente representados na dieta do cánido (Figura 1). Na área de estudo non se rexistraron ataques ao gando durante a realización do estudo, indicando a súa aparición nas feces que foron consumidas como prea. No Parque Natural do Invernadoiro vivía un grupo de cabalos en liberdade e tampouco se rexistrou ningún ataque sobre os mesmos. Os ataques ao gando parece que son escasos en zonas onde hai suficientes presas silvestres e a densidade de poboación humana é baixa. Porén, como as comunidades de ungulados silvestres desapareceron de moitas rexións de Europa, en moitas zonas os lobos dependen do gando e da prea e isto xera conflitos importantes coa poboación humana, o que sen dúbida afecta á conservación do cánido.

O corzo foi o ungulado silvestre máis depredado, seguido polo cervo e o xabaril (Figura 2). Como amosa a figura 3, o corzo foi positivamente seleccionado

Presas abatidas e consumidas polos lobos. A) Corzo, B) Cervo, C) Burro.

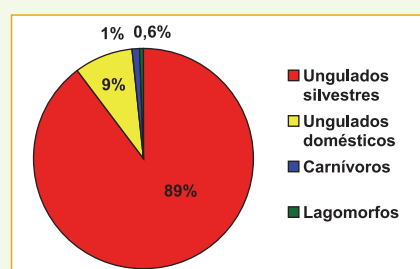

Figura 1. Porcentaxe de biomasa consumida polo lobo dos distintos grupos de presas.

Lobo fotografado nun piñeiral de repoboación na Serra da Culebra (Zamora).

polos lobos, mentres que o cervo, as vacas e cabalos fórono negativamente, sendo consumidos menos do agardado pola súa dispoñibilidade no medio. O xabaril, as ovellas e as cabras non foron seleccionados polo lobo e estas presas foron consumidas en relación coa súa dispoñibilidade no medio. A selección do corzo polo lobo como presa principal no Macizo Central Ourensán pode ser debido á súa maior vulnerabilidade e menor

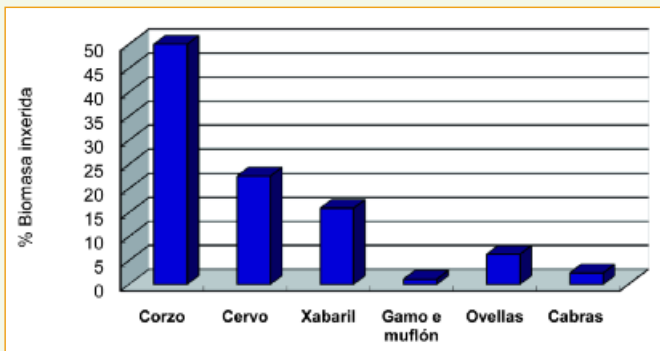

Figura 2. Porcentaxe de biomasa consumida polo lobo das distintas especies presa.

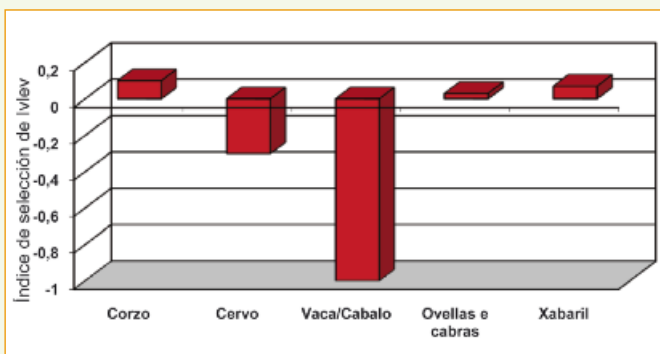

Figura 3. Selección das especies presa de ungulados silvestres e domésticos polo lobo considerando a dispoñibilidade das mesmas no medio. O valor do índice de selección de I/lev oscila entre -1 (evitación total) e 1 (preferencia moi alta). O valor cero indica que a selección foi feita ao chou.

	Primavera	Verán	Outono	Inverno
Corzo	26,2	52,0	13,3	8,5
Xabaril	37,1	19,8	31,0	12,1
Cervo	37,4	7,6	28,1	26,9
Ovellas e cabras	50,0	23,8	16,7	9,5

Táboa 1. Variación estacional no consumo de ungulados silvestres e domésticos polo lobo no Macizo Central Ourensán.

tamaño en comparación cos outros dous ungulados silvestres que están presentes na zona, o cervo e o xabaril.

Na táboa 1 pódese observar como varía a dieta estacionalmente para as distintas especies presa de ungulados silvestres e domésticos. Se só se consideran os ungulados silvestres e domésticos, a menor diversidade de dieta obtívose en verán e a maior diversidade en outono e inverno. O aumento no consumo de corzo en verán coincide coa estación de nacementos, cando os xuvenís son especialmente vulnerábeis, xa que as crías son abandonadas polas nais longos períodos de tempo. Tamén os lobos consumiron máis crías de xabaril durante as estacións de nacementos (primavera e outono), e máis que xuvenís de corzo, e isto pode explicarse polo

feito de que é pouco probable que un ou dous lobos poidan abater un xabaril adulto. O éxito de captura de xabaril adulto sería moito menor que no caso de corzos adultos. A elevada dispoñibilidade de crías de corzo e xabaril en primavera e verán parece proporcionar aos lobos suficiente alimento cando os requirimentos enerxéticos son elevados, pois nesta época o grupo está sacando diante os seus cachorros.

Ao analizar os restos óseos atopados nos excrementos púidose comprobar que os lobos depredaron principalmente sobre individuos xuvenís de corzo (74,1% dos restos óseos analizados) e xabaril (82,6%). No obstante, todos os restos óseos de cervo e gando analizados corresponderon a individuos adultos. A presenza de restos óseos de cervo nos excrementos de lobo coincide no tempo e espazo coa presenza de prea de cervo na área de estudo, o que nos suxire que esta especie apenas foi depredada.

CONCLUSIÓN

O estudo das poboacións de lobo que ocupan zonas pouco alteradas polo home, coa dispoñibilidade de ungulados silvestres e pouca densidade de poboación humana, parece proporcionar información de grande valor sobre a ecoloxía trófica do cánido en condicións de baixa interferencia humana. O coñecemento dos factores implicados na selección da presa é de grande utilidade para reducir os ataques sobre a cabana gandeira. En áreas con baixa densidade de ungulados silvestres, onde os lobos depredan frecuentemente sobre os ungulados domésticos, o reforzamento do número de presas silvestres, a vixilancia do gando e o control de acceso á prea podería forzar aos lobos a especializarse no consumo de presas silvestres e transmitir este comportamento aos seus descendentes. Isto axudaría a paliar os conflitos co home, e sen dúbida axudaría á conservación da especie a longo prazo.

* Dra. Isabel Barja Núñez é profesora e investigadora na Unidade de Zooloxía, Departamento de Bioloxía, Universidade Autónoma de Madrid.

+info: BARJA, I. (2009). Prey and prey-age preference by the Iberian wolf *Canis lupus signatus* in a multiple-prey ecosystem. *Wildlife Biology*, 15(2): 147-154.

E-mail: isabel.barja@uam.es